

сельские и поселковые советы) правом на выдвижение кандидатов обладают лишь местные организации политических партий.

Таким образом, несмотря на очередную реформу избирательной системы на местном уровне и отказ от пропорциональной избирательной системы, сохраняется весьма серьезное влияние политических партий на формирование представительных органов местного самоуправления. Внепартийному политическому деятелю, даже пользующемуся поддержкой жителей соответствующей территории, невозможно участвовать в выборах и, тем более, войти в состав местного совета уровня города, района или области, не заручившись поддержкой какой-либо политической партии. Можно говорить о невозможности современного законодательства Украины о выборах в органы местного самоуправления обеспечить организацию и функционирование эффективных систем местного самоуправления. Неясным остается и судьба самой избирательной системы Украины. Приход к власти оппозиции, несомненно, приведет к очередной попытке ее реформирования, чтобы обеспечить приход к власти, в т.ч. и на местах, «нужных» людей.

Литература

1. Конституція України. Закон України від 28 червня 1996 року №254 к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №3. – Ст. 142.
2. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 6 квітня 2004 року № 1667-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №30-31. – Ст. 382.
3. Батанов, О.В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: Монографія. – К.: Ін Юре, 2003. – 512 с.
4. Батанов, О.В. Муніципальне право України: Підручник / Відповідальний редактор М.О. Баймуратов – Х.: «Одисей», 2008. – 528 с.
5. Погорілко, В.Ф., Федоренко, В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. – 751 с.
6. Телипко, В.Е. Науково-практичний коментар Конституції України. / За ред. Мусієчки В.Л. – К., 2011. – 544 с.
7. Трачук, П.А. Участь громадян у місцевому самоврядуванні: Дис. ... канд. юр. наук. – К., 2003. – 162 с.

ДОПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ЛЮДИНИ В ДУСІ ПРАВ

*Н.Н. Олейник, Ю.А. Олейник
г. Белгород, Россия, г. Харьков, Украина*

Права людини – галузь знань, що тісно пов'язана з філософією і, перш за все, з етикою, юридичними та політичними науками.

Права і свободи людини належать винятково до стосунків між людиною і державою. Це так звана вертикальна дія цих прав. Спроби застосувати методологію і термінологію прав людини до стосунків між людьми (так звана горизонтальна дія цих прав) не виправдала себе і, кажучи сьгодні про права людини, ми маємо на увазі взаємовідносини між людиною і державою. І хоча сім'я, любов, дружба або відносини із сусідами є джерелами цілої низки прав і обов'язків, поняття прав людини до них не застосовується.

Права людини – не колективні, а індивідуальні. У якості суб'єкта цих прав виступає людина. І тому в межах прав людини не можна говорити про права меншин – це мова і предмет політики (як приклад такого колективного права можна назвати право на автономність) – у руслі прав людини слід говорити про права осіб, які належать до національних меншин; не про права інвалідів як групи, а про права кожного інваліда зокрема. Єдиним відступом від цього правила є введена в 60-ті роки в обидва Міжнародні пакти ООН про

права людини, 1-а стаття, згідно з якою «усі народи мають право на самовизначення». Права народів не впливають із індивідуальних прав, це – типові колективні права. Стаття потрапила до Міжнародного пакту з політичних міркувань, а ми, кажучи про права людини, маємо на увазі не права народу, суспільного класу або стану, а права окремих осіб.

Існують дві основні групи прав людини: матеріальні права і процесуальні права.

Матеріальні права охоплюють конкретні права і свободи, що належать людині: свободу слова, совісті, вибору місця проживання, право на освіту та ін.

Процесуальні права – це надання в розпорядження людини способів дії і пов'язані з ними інститути, при допомозі яких людина змушує владу дотримуватись і втілювати права.

Цей розподіл не завжди чіткий. Наприклад, у деяких випадках право на судовий розгляд можна розглядати як матеріальне (коли ми звертаємося в суд як до арбітра, який вирішить наш спір з іншою людиною), а в інших випадках (наприклад, коли ми подаємо до суду скаргу на організацію, яка порушує наші права) – як процесуальне право.

Матеріальні права охоплюють права і свободи. Права, що їх інколи називають позитивними правами, – це активні обов'язки влади стосовно кожного із нас. Наприклад, право на освіту накладає на владу зобов'язання створити школи, де можуть навчатися всі діти. І в даному випадку не так важливо, як вирішується питання оплати за освіту, тобто чи передбачається пряма оплата школи чи плата податків у держбюджет, який виступає в ролі посередника. А ось якщо дитина не може отримати освіту через те, що при першому із названих рішень – немає ефективної системи виплати стипендій, то порушується право на освіту. Точно так же право на суд передбачає зобов'язання збудувати мережу судових установ, до яких може звернутися кожна людина для вирішення важливої для неї справи.

Свободи школи називають негативними правами, це – покладені на владу заборони не втручатися в ті чи інші сфери нашого життя. Свобода слова або свобода совісті – це заборона втручання державної влади в життєві питання людини. Іншими словами якщо я маю на щось право, то влада зобов'язана для мене щось зробити. Якщо мені належить свобода, то держава зобов'язана утриматися від будь-яких дій.

Деякі права вважаються невід'ємними. Це ті права людини, від яких вона не може відмовитися. Підписаний людиною документ, у якому вона відмовляється від особистої свободи і йде до когось у рабство, не має ніяких юридичних наслідків, простіше – не має ніякого значення. Але ми можемо розпоряджатися своїм майном і обмежувати своє право власності, оскільки право на власність не є невід'ємним правом людини.

Основним для концепції прав людини є поняття невід'ємної, даної від народження людської гідності або, мовою суспільного вчення католицької церкви, гідності людини. Людська гідність впливає із самої суті людства, вона притаманна як немовляті, яке ще нічого не встигло зробити, так і закоренілому злочинцеві. Людська гідність – це не те ж саме, що гідність особиста – поняття, близьке поняттю честі. Особисту гідність ми виробляємо самі, вона зростає, якщо ми поводимо себе благородно, і падає, якщо ми чинимо іділо. Основоположним у концепції прав людини є перше із цих двох понять, більш тобто поняття людської гідності. Його обґрунтування ми знаходимо в різних віросповіданнях і філософських теоріях. Для християн людська гідність визначається тим, що людина, створена за образом і подобою Божою, носить у собі часточку гідності Творця. Але виявляється, що для подальшого ходу наших міркувань не суть важливо, як ми будемо обґрунтовувати наявність людської гідності, в якій релігії і в руслі якої філософської школи будемо шукати її першоджерела, бо, розглядаючи наслідки наявності людської гідності, незалежно від відправної точки пошуку, у кінцевому підсумку ми дійдемо до дуже схожого переліку прав і свобод, які належать людині у її взаємостосунках з державною владою, прав, що захищають людину від принижень і нелюдяного ставлення до неї з боку могутньої, що має засоби насильства, держави.

Наші права і свободи – це наш щит, що прикриває нас, нашу людську гідність від зазіхань з боку держави. Права людини не в змозі надати нам гарантії, що нас будуть лю-

бити і плекати, не гарантують ні щастя в житті, ні (навіть) справедливості або хоча б мінімального добробуту – вони лише захищають нас від принижень і зазіхань на нашу гідність і то лише з боку одного, але найсильнішого порушника, тобто державної влади, що в демократії означає волю більшості.

Завдяки правам людини індивід зберігає свою особистість, свою неповторність, бо ні до нас, ні після нас не було й не буде нікого, хто був би таким же, як ми, з нашим особистим досвідом, нашими спогадами, почуттями й думками. Протилежністю ладові, що поважає неповторний та індивідуальний характер кожного із нас, є тоталітарний лад, що прагне сформувати «нову людину» – задуманий диктатором еталон. У цих ідеальних громадян однакові думки, вони кажуть одне й те ж, навіть однаково вдягнені, як, наприклад, корейці, китайці або чорносорочечник, і бадьоро марширують – лівою! Лівою! Або беруть участь у фізкультурних парадах на честь Великого Вождя чи Великої ідеї.

Із людської гідності ми маємо два основних поняття: рівності і свободи. Свобода все ще має трохи інше значення в Північній Америці і в Європі. Це визначається різною історією і різним становищем людей на цих континентах наприкінці XIX століття, коли формувалась сучасна концепція прав людини. В Америці колоністи рухалися на Захід, було безліч не колонізованих урожайних земель, а держава, що утворилась цими людьми, була їм потрібна тільки для захисту від зовнішніх і внутрішніх ворогів. Виникла необхідність у створенні інституту шерифа та системи правосуддя, які захищали від внутрішнього ворога, і армію для захисту від зовнішніх ворогів. Індійці вважалися внутрішніми ворогами. І річ не тільки в тому, що не було потреби в будь-яких інших втручаннях у життя громадян з боку держави, – ці втручання були небажаними, бо обмежували б шанси мати особистий успіх. Саме із цим слід пов'язувати виникнення концепції свободи від держави – держави, чия роль зводиться до ролі сторожа, яка створювалася лише для захисту. А в Декларації Незалежності з'явилося положення про право на прагнення до щастя, яке сприймалося як негативне право: американцям надавалася свобода прагнути щастя, а держава не може заважати.

Сам факт визнання прав і свобод людини не мав би хоч якогось суттєвого значення, якби не існувало процедур, завдяки яким кожна людина може захищатися від порушень своїх прав. Влада завжди схильна порушувати права, бо так їй і правити легше, і більш легким видається шлях до досягнення ідеалів.

Права людини постійно розвиваються, їх стає все більше як у внутрішньому законодавстві, так і у міжнародному (у цьому зв'язку слід згадати, що міжнародне право визначає лише тільки мінімальний стандарт захисту прав людини, визнаний державами з різним культурним та історичним корінням, цей усіма визнаний мінімум розширює внутрішнє законодавство даної держави). Предметом дискусії зараз є не тільки нові, додаткові права, але й нові проблеми та загрози, наприклад, загроза порушення права на недоторканність приватного життя через усніхи інформатики, проблема межі наукового пошуку. Виникають нові права і свободи, іде пошук більш ефективного захисту прав і заходів протидії порушенням з боку влади формально визнаних прав людини. Схильність обмежувати права особистості – іманентна властивість влади як такої. Зокрема, це стосується і влади більшості. І тому ніколи не зникне потреба в громадському русі на захист прав людини.

Повага до прав людини починається із ставлення суспільства до своїх дітей. Любляче суспільство піклуватиметься про забезпечення їхньої свободи і гідності, створить умови, за яких вони зможуть повною мірою розкрити свої здібності і закласти основу для повноцінного і плідного життя.

Кожна дитина має невід'ємне право на життя і держави забезпечують в максимально можливій мірі виживання й здоровий розвиток дитини.

Кожна дитина з моменту народження має право на ім'я та набуття громадянства.

У всіх діях судів, установ, що займаються питаннями соціального забезпечення, або адміністративних органів першочергова увага приділяється найкращому забезпеченню

інтересів дитини. Переконання дитини підлягають уважному розгляду.

Держави забезпечують здійснення всіх прав без будь-якої дискримінації чи відмінностей для кожної дитини.

Діти не повинні розлучатися із своїми батьками, крім тих випадків, коли це роблять компетентні органи в інтересах благополуччя дітей.

Держави повинні сприяти з'єднанню сімей, дозволяючи в'їзд у країну або виїзд із неї.

Батьки несуть основну відповідальність за виховання дитини, але держави повинні надавати їм відповідну допомогу й розвивати мережу дитячих закладів.

Держави повинні забезпечити захист дітей від нанесення їм фізичної або психічної шкоди і відсутності інклюзії, включаючи сексуальні зловживання чи експлуатацію.

Держави забезпечують заміну догляду за дітьми без батьків. Процес усиновлення повинен ретельним чином регулюватися і повинні бути підписані міжнародні угоди, щоб були передбачені гарантії і забезпечена юридична дійсність у тому випадку, якщо прийомні батьки мають намір вивести дитину з країни, де вона народилася.

Розуміння прав людини і досвід у цій галузі є для молоді важливим елементом підготовки до життя в демократичному і плюралістичному суспільстві. Це є частиною соціальної й політичної освіти, що включає взаєморозуміння між народами й культурами.

Поняття, пов'язані з правами людини, можуть і повинні закріплюватися у свідомості якомога раніше. Так, наприклад, діти, які відвідують дитячий садочок або навчаються в початковій школі, можуть уже набути досвіду ненасильницького врегулювання конфліктів і поваги до іншої людини.

Ознайомлення підростаючого покоління з більш абстрактними поняттями прав людини, такими, що передбачають розуміння філософських, політичних та юридичних концепцій, може здійснюватися на рівні середньої школи при вивченні таких предметів як історія, географія, соціальні науки, курси морально-релігійного циклу, мови та літератури, економіки.

Оскільки права людини неминуче пов'язані з політикою, викладач повинен завжди виходити з міжнародних пактів та угод і намагатися уникати нав'язування своїх власних переконань учням та не втягувати їх в ідеологічну боротьбу.

Вивчення прав людини в школах може здійснюватися різними шляхами, враховуючи вік, свідомість школярів, конкретні ситуації в школах та систему освіти. Темі вивчення прав людини можуть включати: 1) основні види прав людини, обов'язків, зобов'язань, відповідальності; 2) різні форми несправедливості, нерівності й дискримінації, включаючи нерівність статей та расизм; 3) відомих людей, рухи й події, успіхи й поразки в історії та триваючій нині боротьбі за права людини; 4) основні міжнародні декларації та конвенції про права людини, такі як Універсальна декларація прав людини та Конвенція захисту прав людини й основних свобод.

Процес викладання прав людини залежатиме від місцевих систем освіти, які значно відрізняються одна від одної. Залежатиме також від свободи дій викладачів у досягненні своєї мети навчання. Але учитель завжди буде в центрі уваги щодо нових починань, тому на ньому лежить велика відповідальність за передачу змісту поняття прав людини.

ПРАВОВЕ НАВЧАННЯ ЯК ДУХОВНО-КУЛЬТУРНА ЦІННІСТЬ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ З ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

*Н.Н. Олейник, Ю.А. Олейник
г. Белгород, Россія, г. Харків, Україна*

Розвиток і закріплення східнослов'янської цивілізації пов'язані з існуванням Київської Русі, або Руської державою з центром в Києві, яка зародилася приблизно у VIII ст. і